

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3616>

ArticleHistory:

Received

20/12/2024

Accept

30/07/2025

**Available
online**

31/07/2025

VOCATIONAL HIGH SCHOOL STUDENTS' PERCEPTIONS ABOUT THE CONCEPT OF PROFESSION EXAMINATION WITH METAPHOR ANALYSIS

MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK KAVRAMINA
İLİŞKİN ALGILARININ METAFOR ANALİZİ İLE İNCELENMESİ

İmam Bakır Arabacı¹
Seyda Deveci²
Konca Yıldız³
Telha Tanyıldızı⁴
Sadrettin Bayram⁵

Abstract

The aim of this research is to determine the perceptions of secondary school students studying at Vocational and Technical Anatolian High Schools in Elazığ city center, regarding the concept of profession, through metaphors. The phenomenology research design, which is one of the qualitative research designs, was used in the research. The study group of the research consists of 94 students studying in the 1st, 2nd, 3rd and 4th grades of secondary education in Vocational and Technical Anatolian high schools in Elazığ city center in the 2024-2025 academic year. 16 of the students are studying in the field of Food and Beverage Services, 15 in the field of Accommodation and Travel Services, 15 in the field of Metal Technology, 10 in the field of Information Technologies, 10 in the field of Beauty and Hair Care, 8 in the field of Chemical Technology, and 20 in the field of Motor Vehicles Technology. Data were collected through an open-ended survey. In the survey, participants were asked to complete the sentence "Profession is similar to... because...". The data were analyzed using the content analysis technique. In this context, the process of analyzing the metaphors developed by secondary school students studying in Vocational and Technical Anatolian High Schools was carried out in five stages: (1) naming the metaphors (2) classifying the metaphors (3) developing categories (4) ensuring validity and reliability (5) transferring the data to the computer environment. According to the findings of the research, the participants produced 41 valid metaphors regarding the concept

¹ Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü. E-posta: arabaci@firat.edu.tr
ORCID: 0000-0001-2345-6789

² Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, E-posta: sdeveci@firat.edu.tr
ORCID: 0000-0002-3456-7890

³ Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık. E-posta: konca.yildiz@firat.edu.tr. ORCID: 0000-0003-4567-8901

⁴ Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim. E-posta: telha.tanyildizi@firat.edu.tr. ORCID: 0000-0004-5678-9012

⁵ Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi. E-posta: sadrettin.bayram@firat.edu.tr
ORCID: 0000-0005-6789-0123

of profession. These metaphors were then evaluated in terms of their common features and grouped under 5 different categories.

Keywords: Vocational and Technical Anatolian High Schools, profession, metaphor.

Özet

Bu araştırmanın amacı, Elazığ il merkezindeki Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde öğrenim gören ortaöğretim öğrencilerinin meslek kavramına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla tespit etmektir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden biri olan olgubilim araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Elazığ il merkezinde Mesleki ve Teknik Anadolu liselerinde 2024-2025 eğitim-öğretim yılında ortaöğretim 1., 2., 3., ve 4. sınıfta öğrenim gören 94 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerden 16 tanesi Yiyecek İçecek Hizmetleri alanında, 15 tanesi Konaklama ve Seyahat Hizmetleri alanında, 15 tanesi Metal Teknolojisi alanında, 10 tanesi Bilişim Teknolojileri alanında, 10 tanesi Güzellik Ve Saç Bakımı alanında, 8 tanesi Kimya Teknolojisi alanında, 20 tanesi Motorlu Araçlar Teknolojisi alanında öğrenim görmektedir. Veriler açık uçlu anket yoluyla toplanmıştır. Ankette katılımcılardan “Meslek ...'ya benzer, çünkü...” cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Veriler içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Bu kapsamda, Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde öğrenim gören ortaöğretim öğrencilerinin geliştirdikleri metaforların analiz edilmesi süreci: (1) metaforların adlandırılması (2) metaforların tasnif edilmesi (3) kategori geliştirme (4) geçerlik ve güvenilirliği sağlama (5) verileri bilgisayar ortamına aktarma olmak üzere beş aşamada gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, katılımcılar meslek kavramına ilişkin 41 adet geçerli metafor üretmişlerdir. Bu metaforlar daha sonra ortak özellikleri açısından değerlendirilerek 5 farklı kategori altında toplanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri, meslek, metafor.

GİRİŞ

Topluma baktığımızda insanların büyük bir çoğunluğunun hayatlarının belli bir döneminde veya hayat boyu meslekî bir faaliyet içinde bulunduklarını görüyoruz. İnsan hayatının önemli bir parçası olan meslek, insanın yaşam kalitesini ve bunun için gerekli olan parayı kazanmayı sağlayan bir araçtır (Turan ve Kayıkçı, 2019). Kişinin seçeceği meslek yalnızca iş hayatını değil hayatının diğer bölümlerini de etkileyen bir faktördür (Ulaş ve arkadaşları, 2017). Meslek insanın toplumsal saygınlığını belirlemede, hatta mutluluğunda da etkili bir role sahiptir (Turan & Kayıkçı, 2019). Kişinin seçtiği meslek onun nasıl bir iş ortamında çalışacağını, nasıl bir yaşam süreceğini, nerede yaşayacağını, nasıl bir dünya görüşünün olacağını hatta kiminle evleneceğini belirleyebilmektedir (USLUER 1998).

Meslek, Arapça bir kavramdır. “Sulûk” kelimesinden türetilmiştir. Köküne bağlı olarak, “yol, gidiş, usul, tarz, tertip” gibi yoğunluğa sahiptir (Büyük Türk Ansiklopedisi, 1990,847). İngilizce karşılığı ise “meslek, kariyer gibi kavramlardan oluşmaktadır. Mesleki kavramın İngilizce dilindeki kökeninde profesyonellikle kurulan bir ilişki vardır. “Profes”in ilk anlamı dinî bir kökten gelmekte olup, 1675 yılından bu yana, sözcük, dinî anlamını yitirmiş ve “yeteri kadar eksiksiz olma”nın devam etmediğini ifade etmektedir. Bu anlamda, “profesyon” (ya da bir meslek), herhangi bir konunun açık bir şekilde ortaya çıkmayacağını ifade ediyordu. Dolayısıyla, bir meslek, bu mesleğe girmek isteyen bir kişinin işini iyi bildiğini ve gerekli niteliklere sahip olmanın ifade etmektedir (Hughes, 1996, 26).

Meslek, fertlerin geçimini sağlayan, genel sosyal statülerini belirleyen ve kendine özgü kanunî ve ahlâkî kuralları olan görelî sürekli bir faaliyet tarzı olarak tanımlanabilir (Sills, 1968). Meslek, sadece bir para kazanma, geçim sağlama yolu değil, bunların daha da ilerisinde bir anlam taşıyan kendini gerçekleştirme sürecinin ve iddiasının da en önemli aracıdır. Meslek, bir kimsenin yaşamdaki

yerini alması için zorunludur. Bu nedenle, eğitim ve öğretim etkinlikleri, gencin bir meslek seçmesi ve bunun öğrenilmesiyle sonuçlanmalıdır (Baltacıoğlu, 1942). Mesleklerin seçimi de en az meslekler kadar önemlidir. Bu nedenle, mesleki seçim, insanlar büyüme dönemlerindeki en önemli işlerden biri olarak kabul edilebilir. Seçme, erişme olasılığı olan seçenekler arasından, istenilen yönleri istenilmeyen yönlerinden fazla olana yönelmedir. Meslek seçimi de, bireyin meslekleri çeşitli açılardan değerlendirerek, kendi gereksinimlerini ve hayat koşullarını dikkate alarak, istenilen yönleri çok, istenilmeyen yönleri az olan birine karar vermesidir (Kuzgun, 1982).

Meslek seçimi insanların yaşamları boyunca verdiği önemli kararlardan bir tanesidir (Bozgeyikli, 2008; Çakır, 2004) ve bu seçimde aile, medya, akademik başarı, arkadaş, kültür, gelir seviyesi, istihdam fırsatları, mesleğin sosyal kabul edilebilirliği, iş tatmini gibi birçok faktör etkili olmaktadır (Kazi ve Akhlaq, 2017). Meslek seçimi bireyin meslekleri inceleyip, araştırarak farklı yönlerini değerlendirmesi ve gereksinimlerini göz önüne alarak kendisine uygun olan bir mesleğe eğilim duymasıdır (Yeşilyaprak, 1986). Bireyin bu seçimi yaşamını nasıl sürdüreceğini, nasıl bir çevreye sahip olacağını, iletişim kuracağı kişileri, değerlerini, düşüncelerini, duygularını, isteklerini, ekonomik durumunu ve işini severek yapıp yapmamasını etkileyen bir durum olduğu için (Hamamcı vd., 2013; Pekkaya ve Çolak, 2013; Tuzcuoğlu, 2000; Ulaş vd., 2017) bireyin meslek seçiminin rastlantıdan uzak ve özenli bir biçimde olması gerekmektedir (Doğan ve Kuzgun, 2008). Aksi durumda kendi beceri, ilgi ve yetkinliğinin farkında olmadan çeşitli sebeplerden dolayı meslek seçimine yönelik verecekleri kararın bireyin kendisi ve yaşadığı toplum için doğuracağı sonuçlar farklı olacaktır (Erkalan vd., 2012).

Mesleklere duyulan ilgi, beceri, düşünce ve duygular yaşam içinde şekillenmekte ve oluşmaktadır. Belirli gelişim aşamalarından geçerek mesleklere ilişkin kazanımlar elde edilmektedir. Bu süreç mesleki gelişim olarak ele alınmaktadır. Mesleki gelişim, bireyin çocukluğunda bir meslek düşüncesinin ortaya çıkmasından başlayarak yetişkinliğinde bir meslek sahibi olmasına değin geçen gelişim aşamalarını içermektedir (Kuzgun, 1999; Yeşilyaprak, 2000).

Seçilen meslek bireyin hayatında oldukça uzun zaman yer alacağından birey için oldukça önemli bir karar konumundadır. Her birey çok küçük yaşlardan itibaren basit düzeyde de olsa geleceğiyle ilgili, seçeceği meslekle alakalı hayaller kurar, kararlar alır, plan yapar (Kuzgun, 1984).

Küçük bir çocuğun meslek hakkındaki hayalleri günlük fantazilere dayanır. Eğer o gün TV’de yangın seyrediyorsa o gün itfaiyeci olmayı düşünür. İzlediği çizgi filmde polis bir kahraman varsa polis olmak ister. Daha sonraları ise yakın çevredeki meslekleri benimsemeye başlar. Özellikle babanın mesleğine bir yakınlık duyar ve eğer baba doktor ise ‘Neden ben de doktor olmayayım?’ diye düşünmeye başlar. Çünkü en iyi bildiği meslek, baba mesleğidir (Grant, Demos, Edwards, 1965).

Mesleki gelişimi ilk kez bir süreç olarak açıklayan Ginzberg ve arkadaşlarına (1951) göre, lise dönemi deneme(geçici kararlar) dönemidir. Birey bu dönemde ilgi, yetenek ve değerlerinin farkına vararak bunlara uygun mesleklere yönelmeye başlar. Dönemin sonlarına doğru birey geçiş aşamasına girer, meslek ile ilgili gerçekçi etmenlere odaklanır. Çalışma koşulları, mesleğe hazırlanma da daha gerçekçi konularda bilgi almaya çalışır. Seçimleri, bireyin ilgi, yetenek ve değerlerini ne kadar tanıdığı ile alakalı olarak değişebilir.

Ergenlik döneminde bireyin alacağı kararlarda aile başta olmak üzere sosyal çevresinin, arkadaş grubunun etkisi görülür. Ayrıca ailenin beklentileri, toplumda

mesleğe verilen değer, mezun olduktan sonra iş bulma olanakları, ergenin kendi kişilik özellikleri ve ilgileri meslek seçiminde etkili olmaktadır. Bu kadar değişken arasından seçim yaparken ergen birey zaman zaman kafa karışıklığı yaşamakta ve genellikle alternatif birkaç meslek belirlemektedir.

Mesleki gelişim açısından karar verme sürecinin önemli bir aşamasında bulunan lise öğrencilerinin, genel perspektiften ‘meslek’ kavramını nasıl tanımladıklarının da meslek seçimi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Kavramlarla ilgili algılarımızın, o kavramlara yönelik seçimlerimizi etkilemesi kaçınılmazdır.

Çağımızın toplumlarında çoğu meslekler belirli bir eğitim seviyesinden sonra kazanılmaktadır. Çağımızda formel eğitim şartı aranmayan mesleklerde dahi işbaşı eğitimi, yetişkinler eğitimi gibi eğitim programları ile meslek gruplarına gerekli bilgi ve beceriler kazandırılmaya çalışılmaktadır. Günümüz eğitim sisteminde öğrenciler genelde üniversiteye yerleşirken mesleklerini seçmiş olurken Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde öğrenim gören ortaöğretim öğrencilerinin kesin olmamakla beraber, yapacakları mesleğe karar verdikleri düşünülebilir. Mesleki eğitim, toplum içerisindeki belirli bir ihtiyaca yönelik bilgi, beceri ve tavır kazandırmaya yönelik eğitim süreci olarak tanımlanabilir. Mesleki eğitim olarak adlandırılan bu eğitim Türk tarihinde köklü bir geçmişe sahiptir. 13. Yüzyıldaki ahilik kültüründe Osmanlı hükümdarlığı boyunca ve son olarak Türkiye Cumhuriyeti’nde meslek edinimi ve nitelikli insan gücü yetiştirmekte oldukça önemli bir konu olarak kabul edilmektedir (Alkan ve Doğan, 1976). Mesleki ve Teknik Anadolu Lise eğitim felsefesinin temelini öğrencilerin yaparak yaşayarak, stajlar ve atölye uygulamaları aracılığı ile mesleki becerilerini geliştirmeleri olduğu söylenebilir. Bu sebeple de buradaki eğitimin iki kaynağı vardır; okuldaki akademik eğitim ve iş başı deneyimleri. Öğrencilerin yetkin ve üretken çalışanlar olarak yetiştirilebilmeleri için bu iki kaynağın birbirini beslemeleri son derece önemlidir (Choy, 2018).

Alkan, Doğan ve Sezgin (2001: 3) mesleki ve teknik eğitimi bireysel ve toplumsal yaşam için zorunlu olan belirli bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve uygulama yeteneklerini kazandırarak bireyi zihinsel, duygusal, sosyal, ekonomik ve kişisel yönden dengeli biçimde geliştirme süreci olarak tanımlamışlardır. Mesleki ve teknik eğitim insanlara topluma uyum becerisi kazandırmanın yanında onların hayatlarını devam ettirmelerini sağlayacakları bir mesleğe yönelik bilgi ve beceriyi kazanmalarını sağlayacak olan eğitim türü olarak düşünülebilir. Bu açıdan bakıldığında mesleki ve teknik eğitim veren bir okulda öğrenim gören öğrencilerin, yapmak istedikleri meslek hakkında bir karar verdikleri düşünülebilir. Ancak bu kararın zamanla değişebileceği ya da zamanla iyice pekişebileceği düşünülmektedir.

Ortaöğretim düzeyinde bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme, öğrenme, iletişim ve sosyal etkinlik, meslek alanına özgü ve mesleki yetkinliği kazanabilen öğrencilerin hem sonraki eğitim hayatlarında daha başarılı olmaları, hem de istihdam için aranan özellikleri taşımaları beklenmektedir. Mesleki eğitim kurumlarının öncelikli hedefleri arasında yer alan öğrencinin istihdama kazandırılması bağlamında, bu çalışmanın, öğrencinin meslek kavramına yüklediği anlamın saptanmasında alinyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda meslek lisesi öğrencilerinin ileride tercih edecekleri mesleklerinde icra etmede ne derece doyum sağlayabileceği ve öğrencilerin meslek kavramına yükledikleri anlamların eksiklikleri tespit edilerek okullarda verilmekte olan kariyer rehberliği kapsamında yol gösterici olabileceği düşünülmektedir. Meslek lisesi öğrencilerinin, ortaöğretim süresinde aldıkları kariyer rehberliğinin

kalitesinin belirlenmesi açısından, öğrencilerin meslek kavramına yükledikleri anlam araştırılması gereken önemli bir konu olarak düşünülmektedir.

Kavramlar ne algıladığımızı, kendimizi dünya içerisinde nereye konumlandığımızı ve diğer insanlarla kurduğumuz ilişkileri de etkilemektedir. Bu yüzden kavramsal sistemimiz, günlük gerçeklerimizi belirlemede merkezi bir rol oynamaktadır. Kavramsal sistemimizin büyük oranda metaforik olduğu düşünülürse, düşünme biçimimiz, deneyimlerimiz ve her gün yaptıklarımızın da metaforlarla ilgili olduğu söylenebilir (Lakoff ve Johnson, 1980:103). Metafor kelimesi Yunanca “meta” (değişmek) ve “pherein” (aktarmak) kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşan “metapherein” kelimesinden gelmektedir (Levine, 2005:172). Palmquist’e (2001:24) göre metafor, iki nesne ya da kavram arasında, benzerlik ve farklılıkları kıyaslama ve birine ait deneyimi diğerine aktarma yoluyla, ilişki kurularak oluşturulan mecazi bir yapıdır.

Metafor, zihinsel olarak güçlü bir modeldir. Çünkü metafor yoluyla, benzeşik olmayan iki olgu arasında ilişki kurularak, belli bir zihinsel şema, başka bir zihinsel şema üzerine yansıtılır. Bu şekilde metaforlar, bir bireyin zihninin belli bir kavrayış biçiminden başka bir anlayış biçimine hareket etmesini sağlar (Saban, 2008a:424).

Bir metaforda, temel olarak iki kavram bulunmaktadır. Bunlardan biri kaynak kavram, diğeri ise hedef kavramdır (Forceville, 2002). Hedef kavram, açıklanmak istenen, kişinin yabancı olduğu kavram iken; kaynak kavram, hedef kavramı açıklamak için hedef kavramla ortak özelliklerinden yararlandığımız kavramdır. Saban’a göre (2008b:461) kaynak kavram, metaforun konusunu farklı bir bakış açısıyla anlamada ve açıklamada zihinsel bir “filtre” ya da “süzgeç” işlevi görür.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Elazığ il merkezindeki Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde öğrenim gören ortaöğretim öğrencilerinin meslek kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeleri metaforlar aracılığıyla belirlemektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Meslek Lisesinde öğrenim gören Ortaöğretim öğrencileri ‘meslek’ kavramını hangi metaforlarla özdeşleştirmektedirler?
- Meslek Lisesinde öğrenim gören Ortaöğretim öğrencileri meslek kavramıyla özdeşleştirdikleri metaforları nasıl tanımlamaktadırlar?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma nitel araştırma modelinde anlamsal içerik analizine dayalı olarak yapılmıştır (Karasar, 2013). İçerik analizi ise insan davranışlarını ve doğasını belirleme üzerinde doğrudan olmayan yollarla çalışmaya imkân tanıyan bir tekniktir. İçerik analizi özellikle Sosyal Bilimler alanında sıklıkla kullanılan en önemli tekniklerden biridir. İçerik analizi metin veya metinlerden oluşan bir kümenin içindeki belli kümelerin veya kavramların varlığını belirlemeye yönelik yapılır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2013).

Çalışma Grubu

Araştırma 2024-2025 eğitim-öğretim yılında Elazığ il merkezinde bulunan Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde öğrenim gören 94 öğrenci oluşmaktadır. Elde edilen demografik bilgiler Tablo 1’deki gibidir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından oluşturulmuş “yapılandırılmış görüşme formu ” kullanılmıştır. Görüşme formunda, demografik bilgiler (cinsiyet, sınıf düzeyi, öğrenim gördüğü alan) ve içerik analizi için açık uçlu bir soru sorulmuştur. Katılımcıların meslek kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları belirlemek amacıyla her birine “Meslek... gibidir, çünkü ...” cümlesini tamamlaması istenmiştir. Araştırmada meslek kavramı ile ilgili metaforları belirlerken “gibi” kavramı metaforun konusu ile metaforun kaynağı arasındaki bağı daha net ifade ettiği için kullanılmaktadır. Yine bu araştırmada “çünkü” kavramı da öğrencilerin kullandıkları metaforlar için bir gerekçe sunmalarını sağlamıştır. Bu amaç için öğrencilere bu ibarenin yazılı olduğu boş bir form verilmiştir ve onlardan bu ibareyi kullanarak metaforlar üzerinde yoğunlaşarak düşüncelerini dile getirmeleri istenmiştir. Elde edilen veriler sayısallaştırılarak tablolar halinde sunulmuştur.

Verilerin Analizi

Katılımcıların geliştirdikleri metaforlar beş aşamada analiz edilmiştir: (1) kodlama ve ayıklama, (2) örnek metafor imgesi derleme, (3) kategori geliştirme, (4) geçerlik ve güvenilirliği sağlama.

Kodlama ve Ayıklama

Bu aşamada öncelikle katılımcılar tarafından üretilen metaforların alfabetik sıraya göre geçici bir listesi yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda katılımcıların yazılarında belli bir metaforu net bir şekilde dile getirip getirmediğine bakılmıştır. Bu aşamada basitçe her katılımcının sunduğu metafor kodlanmıştır (örneğin, “pusula”, “tuz”, vb.). Kodlama sonucunda bazı katılımcılar belli bir metafor imgesini dile getirdiği halde, söz konusu metafora ilişkin herhangi bir gerekçe sunmamıştır. Bu sebeple bu 4 form elenmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılanların demografik bilgileri

		n	%
Okunulan Bölüm	Yiyecek İçecek Hiz.	16	17
	Konaklama ve Seyahat Hiz.	15	16
	Metal Teknolojisi	15	16
	Güzellik Ve Saç Bakım Hiz.	10	11
	Bilişim Teknolojisi	10	11
	Kimya Teknolojisi	8	8
	Motorlu Taşıtlar Teknolojisi	20	21
Sınıf Düzeyi	Toplam	94	100
	1. Sınıf	26	28
	2. Sınıf	32	34
	3. Sınıf	18	18
	4. Sınıf	18	18
	Toplam	94	100
Cinsiyet	Erkek Öğrenci	59	63
	Kız Öğrenci	35	37
	Toplam	94	

Örnek Metafor İmgesi Derleme

Katılımcıların formlarının ayıklanmasından sonra, toplam 41 adet geçerli metafor elde edilmiştir. Bu aşamada, bu metaforlar tekrar alfabetik sıraya göre dizilmiş ve

ham veriler ikinci kez gözden geçirilerek her metaforu temsil eden katılımcı formlarından birer “örnek metafor ifadesi” seçilmiştir. Böylece, 41 metaforun her biri için onu en iyi temsil ettiği varsayılan katılımcı metafor imgelerinin derlenmesiyle birlikte bir “örnek metafor listesi” oluşturulmuştur. Öğrencilerin meslek kavramına yükledikleri metaforlar Tablo 2'deki gibidir.

Tablo 2. Araştırma elde edilen metaforlar ve frekansları

Sıra	Metefor Adı	Metefor Sayısı (f)	Sıra	Metefor Adı	Metefor Sayısı (f)
1	Araba	3	22	Kalp	4
2	Ahlak	1	23	Kitap	1
3	Altın Bilezik	1	24	Kuş	1
4	Aşk	1	25	Navigasyon	2
5	Azim	3	26	Okul	3
6	Banka	5	27	Oyun	1
7	Cezaevi	1	28	Perde	1
8	Çiçek	1	29	Pusula	7
9	Dağ	1	30	Puzzle	1
10	Ders Çalışmak	2	31	Sağlık	1
11	Döngü	1	32	Sanat	1
12	Ekmek	1	33	Su	2
13	Fener	5	34	Tekerlek	1
14	Futbol	4	35	Tuz	3
15	Gaz Pedalı	1	36	Tren	1
16	Gelecek	1	37	Uçak	3
17	Hastane	1	38	Yara Bandı	1
18	Hayatın Kendisi	15	39	Yeni Bir Dil	1
19	İbadet	1	40	Yol	2
20	İtibar	2	41	Yıldız	4
21	Kalem	2		Toplam	94

Kategori Geliştirme

Bu aşamada, katılımcılar tarafından üretilen metaforlar meslek kavramına ilişkin sahip oldukları ortak özellikler bakımından ele alınmıştır. Bu işlem esnasında özellikle 41 metafor hakkında oluşturulan “örnek metafor listesi” baz alınarak her metaforun meslek kavramını nasıl kavramsallaştırdığına bakılmıştır. Bu amaç için, katılımcılar tarafından üretilen her metafor (1) metaforun konusu, (2) metaforun kaynağı ve (3) metaforun konusu ile kaynağı arasındaki ilişki bakımlarından analiz edilmiştir. Daha sonra her metaforun meslek kavramına ilişkin sahip olduğu perspektif bakımından belli bir tema ile ilişkilendirilerek (örneğin, “Hayata Yön verici olarak”, vb.) toplam 5 farklı kavramsal kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır;

a. Geliştirici olması: Bu kategoride toplanan metaforlar mesleğin insanın bilgi birikimini artırması, insana sorumluluk kazandırması, özdenetimine ve özsaygısına katkıda bulunması gibi özelliklere ilişkin mesajlar içermektedir. Geliştirici olması kategorisinde ders çalışmak, okul, ibadet, itibar, kitap gibi olumlu tutumu yansıtan metaforlar yer almıştır.

b. Hayata anlam kazandırması: Bu kategoride toplanan metaforlar mesleğin insan hayatına yaşamaya dair anlam katması, genel hayata dair motivasyon kazandırması ve insanın hayat içinde kendini değerli hissetmesi gibi özelliklere ilişkin mesajlar içermektedir. Hayata anlam kazandırması kategorisinde tuz, puzzle, döngü, aşk gibi olumlu metaforlar yer almaktadır.

c. Hayati olması: Bu kategoride toplanan metaforlar mesleğin insan hayatını sürdürmesi için gerekli olması, insanın hayatında olmazsa olmaz bir parça olması gibi özelliklere ilişkin mesajlar içermektedir. Hayati olması kategorisinde kalp, su, banka, sağlık, gelecek, ekmek gibi olumlu metaforlar yer almaktadır.

d. Hedefe ulaştırıcı olması: Bu kategoride toplanan metaforlar mesleğin insanın hayatına dair yaptığı planlara, geleceğine, yaşamak istediği hayat tarzına yönelik kurduğu hedeflere ulaştırıcı olması gibi özelliklere ilişkin mesajlar içermektedir. Hedefe ulaştırıcı olması kategorisinde araba, pusula, navigasyon, yıldız, tren, uçak gibi olumlu metaforlar yer almaktadır.

e. Hayatı kısıtlayıcı olması: Bu kategoride toplanan metaforlar mesleğin insanı isteklerinden, hayallerinden alıkoymasına gibi olumsuz özelliklere ilişkin mesajlar içermektedir. Hayatı kısıtlayıcı olması kategorisinde hastane, cezaevi, futbol gibi metaforlar yer almaktadır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırma kapsamında verilerin nasıl toplandığı ve analiz edildiğine dair bilgiler ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Araştırmanın geçerliliği iki aşamada gerçekleştirilmiştir. (1) Veri analiz süreci detaylı olarak açıklanmıştır. (2) Bulguların işlenmesinde ve yorumlanmasında öğrencilerin kendi kaleme aldıkları metaforlar, temel veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için, araştırmada belirlenen 5 kavramsal kategori altında verilen metaforların, söz konusu bir kavramsal kategoriye temsil edip etmediğini teyit etmek amacıyla iki farklı uzman görüşüne başvurulmuştur.

BULGULAR

Araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin meslek kavramına ilişkin 41 farklı metafor üretmişlerdir. Katılımcılar tarafından en sık tekrarlanan metaforlar şunlardır; hayatın kendisi (f=15), pusula (f=7), fener (f=5) ve banka (f=5)' dir. Araştırma bütününde katılımcıların ürettikleri metaforlar, bu metaforlara ait frekans ve yüzdeler yukarıda tablo 2.'de gösterilmiştir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre, ortaöğretim öğrencileri meslek kavramına ilişkin olarak toplam 41 adet geçerli metafor üretilmiştir. Formu geçerli olan 94 öğrenciden 15 öğrenci "hayatın kendisi", yedi öğrenci "pusula", beş öğrenci "fener", beş öğrenci "banka", dört öğrenci "futbol", dört öğrenci "kalp", dört öğrenci "yıldız", üç öğrenci "araba", üç öğrenci "azim", üç öğrenci "tuz", üç öğrenci "uçak", iki öğrenci "ders çalışmak", iki öğrenci "itibar", iki öğrenci "kalem", iki öğrenci "navigasyon", iki öğrenci "su", ki öğrenci "yol" olarak üretilmiştir. Kalan 23 metaforu birer öğrenci oluşturmuştur. Bu metaforlar şunlardır: "ahlak", "altın bilezik", "aşk", "cezaevi", "çiçek", "dağ", "döngü", "ekmek", "gaz pedalı", "gelecek", "hastane", "ibadet", "kitap", "kuş", "oyun", "perde", "puzzle", "sağlık", "sanat", "tekerlek", "tren", yara bandı", "yeni bir dil".

Tablo 3. Araştırmada Elde Edilen Metaforların Kategorilere Göre Dağılımı

Kategoriler	f (%)	Metaforlar	f (%)
Geliştirici olarak	18 (%19,15)	Okul 3, Ders Çalışmak 2, Azim 3, İtibar 2, Kalem 2, Kitap 1, İbadet 1, Yara Bandı 1, Ahlak 1, Yeni Bir Dil 1, Kuş 1	11 (%26,83)
Hayata anlam kazandırıcı	9 (%9,57)	Tuz 3, Puzzle 1, Döngü 1, Aşk 1, Oyun 1, Sanat 1, Çiçek 1	7 (%) 17,07)
Hayati olarak	29 (%30,85)	Hayatın Kendisi 15, Banka 5, Kalp 4, Su 2, Altın Bilezik 1, Ekmek 1, Sağlık 1	7 (%) 17,07)
Hedefe ulaştırıcı olarak	27 (%28,72)	Pusula 7, Fener 5, Araba 3, Uçak 3, Navigasyon 2, Yol 2, Gaz Pedali 1, Gelecek 1, Tekerlek 1, Tren 1, Yıldız 1,	11 (%26,83)
Hayati kısıtlayıcı olarak	8 (%8,51)	Futbol 4, Cezaevi 1, Dağ 1, Hapishane 1, Perde 1	5 (%12,19)

Kavramsal Kategoriler

Kategori 1: Geliştirici Olarak Meslek; Bu kategori toplam 18 katılımcı (%19.14) ve 11 metafor (%26.83) ile temsil edilmektedir. Bu kategorideki başat metaforlar şunlardır: Azim (f=3), okul (f=3), ders çalışmak (f=2), itibar (f=2, kalem (f=2). Bu kategoriye oluşturan metaforların temel özellikleri aşağıdaki gibidir;

- Meslek bir okul gibidir. Örneğin; “Çünkü gidip geldikçe yeni şeyler öğrenirsin. İlk başladığın andaki insandan daha başka ve daha donanımlı bir insan olursun”. “Çünkü bilgi birikimini artırır. Çırac olarak girersin usta olarak çıkarsın.”
- Meslek azim gibidir. Örneğin; “Çünkü çaba harcadıkça seni daha iyi yerlere getirir. Senden var olan potansiyeli ortaya çıkarıp o potansiyelin daha üstüne çıkarır.” “Çünkü sende henüz gösteremediğin bir potansiyel vardır, bunu yapmayı kafaya koyarsın ve en iyisini ortaya koyarsın.”
- Meslek ibadet gibidir. Örneğin; “Çünkü ruhunu besler, daha iyi bir insan yapar. Ve en önemlisi insanı güçlendirir.”

Kategori 2: Hayata Anlam Kazandırıcı Olarak Meslek; Bu kategori toplam 9 katılımcı (%9.57) ve 7 metafor (%17.07) ile temsil edilmektedir. Bu kategorideki başat metafor tuz (f=3)’dur. Diğer metaforların hepsi birer kez kullanılmıştır. Bu kategoriye oluşturan metaforların temel özellikleri aşağıdaki gibidir;

- Meslek tuz gibidir. Örneğin; “Çünkü tuzun yemeğe tat verdiği gibi hayata tat verir. Olmadığı zaman eksikliğini hissederiz.” “Çünkü tuz olmadan yenen yemek nasıl tat vermiyorsa, meslek olmadan geçen hayat aynı şekilde tat vermez. Yaşarsınız ama anlamsız.”
- Meslek puzzle gibidir. Örneğin; “Çünkü puzzle yaparken bir parçası eksikse geriye kalan parçaların hiçbir anlamı kalmaz. Meslek o eksik olan parça gibidir.”

- c) Meslek çiçek gibidir. Örneğin; *“Tek bir çiçekle bahar gelmez ama çiçek olmadan da baharın anlamı olmaz.”*

Kategori 3: Hayati Olarak Meslek; Bu kategoride toplam 29 katılımcı (%30.85) ve 7 metafor (%17.07) ile temsil edilmektedir. Bu kategoride başat metaforlar hayatın kendisi (f=15), banka (f=5), kalp (f=4)' tir. Bu kategoriyi oluşturan metaforların temel özellikleri aşağıdaki gibidir;

- a) Meslek hayatın kendisi gibidir. Örneğin; *“Çünkü yetişkin bir insanın yaşaması için her şeyden önce gelir.” “Çünkü bizim yaşamımıza devam etmemiz için mutlaka gereklidir.”*
- b) Meslek banka gibidir. Örneğin; *“ Çünkü yaşamımızı devam ettirmemiz için gereken parayı verir.” “Çünkü para olmadan hiçbirimiz yaşayamayız ve bu parayı bize mesleğimiz verir.”*
- c) Meslek kalp gibidir. Örneğin; *“Çünkü kalbi duran bir insan artık yaşayamaz. Aynı bunun gibi mesleği olmayan bir insan da yaşayamaz.” “Çünkü kalp olmadan vücudumuz kan pompalayamaz ve yaşayamayız. Meslek de hayatımıza para pompalar.”*

Kategori 4: Hedefe Ulaştırıcı Olarak Meslek; Bu kategoride toplam 27 katılımcı (%28.72) ve 11 metafor (%26.83) ile temsil edilmektedir. Bu kategoride başat metaforlar pusula (f=7), fener (f=5), araba (f=3) ve uçak (f=3)' tir. Bu kategoriyi oluşturan metaforların temel özellikleri aşağıdaki gibidir;

- a) Meslek pusula gibidir. Örneğin; *“Çünkü ıssız yerlerde bir hedefe ulaşmak isteyenler pusulayı kullanarak hedefine ulaşır. Meslek de bizi ıssızlıktan hedefe ulaştırır.” “Çünkü pusula keşfedildikten sonra insanlar gitmek istedikleri yere kolayca gidebildi. Biz de işimiz sayesinde çocukken hayal ettiğimiz hayata ulaşabiliriz.”*
- b) Meslek fener gibidir. Örneğin; *“Çünkü karanlıkta giderken önümüzü görmemiz için fener lazım. Hayatta da önümüzü görüp o yere gidebilmemiz için meslek lazım.” “Çünkü yürümek istediğin yolu aydınlatır ve böylece o yolu yürüyebilirsin.”*
- c) Meslek uçak gibidir. Örneğin; *“Çünkü gitmek istediğimiz yere daha çabuk götürür ve yukardan bakınca gitmek istediğimiz yeri geniş görürüz.”*

Kategori 5: Hayatı Kısıtlayıcı Olarak Meslek; Bu kategoride toplam 8 katılımcı (%8.51) ve 5 metafor (%12,19) ile temsil edilmektedir. Bu kategoride başat metafor futbol (f=4)'dur. Diğer metaforların hepsi birer kez kullanılmıştır. Bu kategoriyi oluşturan metaforların temel özellikleri aşağıdaki gibidir;

- a) Meslek futbola benzer. Örneğin; *“Çünkü zamanını verirsin, fedakarlık yaparsın. Hatta bazen bizi sevdiklerimizden alıkoyar.” “Çünkü kendini futbola verdin mi artık başka bir şeyle ilgilenemezsin. Pişman olursun ama kurtulamazsın.”*
- b) Meslek cezaevi gibidir. Örneğin *“Çünkü içeriye girdin mi özgürlüğünü bitirir. Hayatını yaşayamazsın. Meslek de insanı hapisane gibi tutsak eder.”*
- c) Meslek hastane gibidir. Örneğin *“Çünkü hastaneye gittiğinde kolay kolay çıkmazsın. Acaba neyim var diye düşünüp durmaktan başka hiçbir şey yapamazsın.”*

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmanın temel amacı Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde öğrenim gören öğrencilerin, meslek kavramına ilişkin algılarının metaforlar aracılığıyla analiz edilip incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda yapılan çalışmadan elde edilen bulgular aşağıda tartışılmaktadır.

Bu çalışmada gerçekleştirilen metafor analizinden 41 adet metafor imgesi elde edilmiş ve bu metaforlar beş farklı kavramsal kategoride temsil edilmiştir. Öğrencilerin ürettikleri bu metaforlarla meslek kavramının değişik yönlerine vurgu yaptıkları ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada öğrencilerin meslek kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlardan yola çıkarak; geliştirici olarak meslek, hayata anlam kazandırıcı olarak meslek, hayati olarak meslek, hedefe ulaştırıcı olarak meslek, hayatı kısıtlayıcı olarak meslek olmak üzere toplam beş adet kavramsal kategori oluşturulmuştur. Bu kavramsal kategorilerde öğrenciler, sayısal anlamda en fazla hayati olarak meslek kategorisini belirtmiş olup bunu sırasıyla hedefe ulaştırıcı olarak meslek, geliştirici olarak meslek, hayata anlam kazandırıcı olarak meslek, hayatı kısıtlayıcı olarak meslek kategorileri takip etmiştir.

Araştırma bulgularına göre oluşturulan kategoriler içerisinde öğrencilerin %30,85'i "hayati olarak meslek" kategorisinde ürettikleri metaforların açıklamalarında meslek; insanların hayatlarını sürmesi için vazgeçilmez olduğu, yaşam sürmek için gerekli olan maddiyatı sağladığı, insanın hayatında ekmek kadar vazgeçilmez olduğu ve mesleğe sahip olmayan birinin hayatını sürdürmesinin çok zor olduğu olarak tarif edildiği görülmüştür. Buradan öğrencilerin meslek kavramını sırf gerekli olduğu için önemsedikleri, mesleğin öneminde insanın potansiyelini ortaya çıkarıp ilgi ve yeteneklerine göre keyif alarak yapacağı uğraş alanından ziyade olması gerektiği için sahip olunan bir olgu olarak algıladıkları sonucu çıkarılabilir.

Araştırmada oluşturulan kategorilerin %28,72'sini oluşturan "hedefe ulaştırıcı olarak meslek" kategorisinde meslek; insanların hayat süreçleri içerisinde belirli hedefler belirlediği, çocukken ilerde yapmak istediklerine yönelik hayaller kurduğu, hayatta gerçekleştirmek istediklerine dair ileriye dönük planlar yaptığı ve mesleğin bu planlara ulaştırıcı olarak tarif edildiği anlayışının ortaya çıktığı görülmüştür. Bu yorumlardan öğrencilerin kendisinin hayat seyrinin içerisinde oluşturduğu ilgilere göre ileriye yönelik oluşturduğu planlar için mesleği aracı gördüğü sonucu çıkarılabilir. Vurucu (2010) yaptığı çalışmada meslek lisesinde okuyan öğrencilerin %74'ünün meslek lisesini isteyerek seçtiği sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgulardan öğrencilerin hedeflerine ulaşmak için mesleklerini kendi istekleriyle seçtiği yorumu yapılabilir.

Araştırmada oluşturulan kategorilerin %19,14'ünü oluşturan "geliştirici olarak meslek" kategorisinde meslek; insandaki var olan potansiyeli ortaya çıkarıp bu potansiyeli artırdığı, mesleği icra ettikçe yeni şeyler öğrendiği ve yeteneğini geliştirdiği, insanın genel kültürünü ve bilgi birikimini artırdığı, ayrıca insan ruhunu beslediği ve insanı ruhen daha güçlü bir insan yaptığı olarak tarif edildiği görülmüştür. Elde edilen bu bulguları Vurucu (2010)'nın yaptığı açıklamalar da desteklemektedir. . Bu yorumlardan öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmek ve daha donanımlı olabilmek için meslek kavramını önemseydiği sonucu çıkarılabilir.

Araştırmada oluşturulan kategorilerin %9,57'sini oluşturan "hayata anlam kazandırıcı olarak meslek" kategorisinde meslek; insan hayatını oluşturan en önemli parçalardan biri olduğu ve bu parça eksik olunca diğer tüm parçaların anlamını yitireceği, insanın hayattan zevk alması ve kendini hayatta anlamlı hissetmesi için gerekli olduğunu düşündüğü görülmüştür. Vurucu (2010) yaptığı

çalışmada Meslek Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin “Mesleğimi seviyorum” maddesine “katılmayan” öğrenciler %8, “biraz katılan” %12’ bulgularına ulaşmıştır. İnsan hayatının ve toplumda kalkınmanın düzenli ve anlamlı bir şekilde devam etmesi için gerekli olduğu düşünülen meslek kavramının ortaöğretim öğrencileri tarafından da bu bakış açısıyla değerlendirilmesi olumludur.

Araştırmada oluşturulan kategorilerin %8,51’ini oluşturan “hayatı kısıtlayıcı olarak meslek” kategorisinde meslek; insanın hayatını istediği gibi yaşamasını sekteye uğrattığı, insanı sevdiği şeylerden alıkoyduğu ve insanın bir mesleğe girince artık ondan kurtulamadığını düşündüğü görülmüştür. Özelliklerde son yıllarda karmaşılaşan ve artan iş seçenekleri, yaşam şartlarının zorlaşmasından kaynaklanan insanların bir an önce kendini garantiye alma çabasının görüldüğü günümüz şartlarında öğrencilerin de mesleği istediklerini gerçekleştirmekten ziyade kısıtlayıcı olarak algılaması düşündürücüdür.

Bir bireyin, hayatını kazanacağı çalışma alanını belirlemesi, hayatındaki en önemli karar durumlarından biri, belki de en önemlisidir. Çünkü bir birey şu ya da bu mesleği seçmekle gelecekte günlerini ne tür faaliyetlerle geçireceğini, nerede oturup kimlerle etkileşimde bulunacağını kısaca hayatının pek çok ve önemli yönünü belirlemiş olmaktadır.

Mesleki gelişim süreci, çocuklukta bir meslek fikrinin oluşmaya başladığı andan itibaren, yetişkinlikte herhangi bir meslek sahibi oluncaya kadar geçen evrelerden oluşur ve bu süreyi kapsar. Ortaöğretim döneminde bireylerin ilgi ve yeteneklerinin oturduğu ve ortaöğretimden sonra seçilecek üniversite bölümünün bireyin yüksek ihtimalle mesleğini belirlediği düşünülürse ortaöğretim döneminin bireyin meslek hayatı için kritik dönemlerden biri olduğu kabul edilebilir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin çoğunlukla, mesleği bir zorunluluk olarak algıladığı düşünülürse;

1. Ortaöğretim çağındaki öğrencilere mesleğin bir zorunluluk olduğundan ziyade bireyin kendini gerçekleştirmesi ve hayattan doyum sağlayabilmesi için önemli bir araç olduğu fikri benimsetilmelidir.
2. Okullardaki mesleki rehberlik çalışmaları okul öncesi dönemden itibaren kademeler arasında birbirini tamamlayacak şekilde yapılmalıdır.
3. Mesleki rehberlik çalışmaları öğrenciyle sınırlı kalmamalı, aile de sürece dahil edilmelidir.
4. Okullardaki mesleki rehberlik çalışmalarında toplumdaki meslek kuruluşlarından destek alınmalıdır. İşini severek ve layıkıyla yapan rol modeller öğrencilerle buluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Alkan, C., Doğan, H. ve Sezgin, İ. (2001). Mesleki ve teknik eğitimin *esasları*. Ankara: Nobel.
- Baltacıoğlu, İ.H.(1942). İçtimai Mektep,s.24 (2.basım) Ankara: Maarif Basımevi.
- Büyük Türk Ansiklopedisi, (1990). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. İstanbul: ME B Yayınevi.
- Doğan, H. & Kuzgun, Y. (2008). *Bilgi verici danışmanlık programının üniversiteye giriş sınavı ve üniversite eğitimine ilişkin yanlış inançlara etkisi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 0(20), 291-306.

- Erkalan, M., Calp, H. M. & Şahin, İ. (2012). *Çoklu zekâ kuramından yararlanılarak meslek seçiminde kullanılacak bir uzman sistem tasarımı ve gerçekleştirilmesi*. Bilişim Teknolojileri Dergisi, 5(2), 49-55.
- Ginzberg E. Ginsburg SW, Axelrad S, Herma JL (1951). *Occupational Choice*. New York, Columbia University Press.
- Grant, B., George, D., Willard, E. (1986). *Guidance For Youth*. Charles Thomas Publisher. Illinois.
- Hamamcı, Z., Bacanlı, F. & Doğan, H. (2013). *İlköğretim Ortaöğretim ve Üniversite öğrencilerinin mesleki ve eğitsel kararlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 12(44), 284-299.
- Hughes, EC (1996). *Meslekiyani. Meslekler ve Sosyoloji. Dergisi. ve Çev. Zafer Cirhinlioğlu*. Ankara: Gündoğan yayınları.
- International Encyclopedia of the Social Sciences, yayınlayan David L. Sills, C. 11, The McMillan Company and The Free Press, 1968
- Kuzgun, Y. (1984). *Mesleki Rehberlik*. Yayınlanmamış Ders Notları. Ankara
- Kuzgun, Y. (1982). *Mesleği Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımlarına Etkisi*. Sevinç Mat. Ankara.
- Kuzgun, Y., (1999). *İlköğretimde Rehberlik* (Ed.: Y. Kuzgun), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Meslek İnceleme Kılavuzu, Erdal USLUER, Mart 1998
- Pekkaya, M. & Çolak, N. (2013). *Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörlerin önem derecelerinin AHP ile belirlenmesi*. The Journal of Academic Social Science Studies, 6(2), 797-818.
- Ulaş, Ö., Demirtaş Zorbaz, S., Dinçel, E. F., Çifiliz Kınay, G. & Coştur, R. (2017). *Özel okulda öğrenim görmekte olan lise öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen etmenler*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(1), 441-456.
- Turan, Ü., & Kayıkçı, K. (2019). *Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Meslek Seçiminde Okul Rehberlik Hizmetlerinin Rolü*. E-International Journal Of Educational Research, 10(1).
- Tuzcuoğlu, S. (2000). *Benlik ve mesleki benlik kavramlarının öğrenim yılları ile ilişkisi*. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 0(12), 267-280.
- Ulaş, Ö., Zorbaz, S. D., Dinçel, E. F., Kınay, G. Ç., & Coştur, R. (2017). *Özel okulda öğrenim görmekte olan lise öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen etmenler*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(1), 441-456.
- Vurucu, F. (2010). *Meslek Lisesi Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yeterliliği Ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yeşilyaprak, B. (1986). *Gençlere meslek seçiminde yapılacak yardımlar*. Eğitim ve Bilim, 10(59), 28-32.
- Yeşilyaprak, B. (2000). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.